

Kvitebjørnen

Heimstaddiktning

☞ Tida rundt århundreskiftet var preget av motstridende tankestrømmer. På den ene siden skapte den teknologiske utviklingen en forventning om nye og bedre tider. Mange flyttet fra landet til byene for å få seg arbeid i ulike bedrifter og fabrikker. På den andre siden savnet folk levestilen i bondesamfunnet som de kom fra. De fryktet at samfunnet slik de kjente det, ville gå tapt, og de lengtet hjem.

☞ Litteraturen i 1890-årene gjenspeilte denne uroen, og det utviklet seg en skrive-tradisjon som seinere fikk betegnelsen *heimstaddiktning*. I denne tradisjonen vokste det fram en vilje til å ta vare på og dyrke det folkelige.

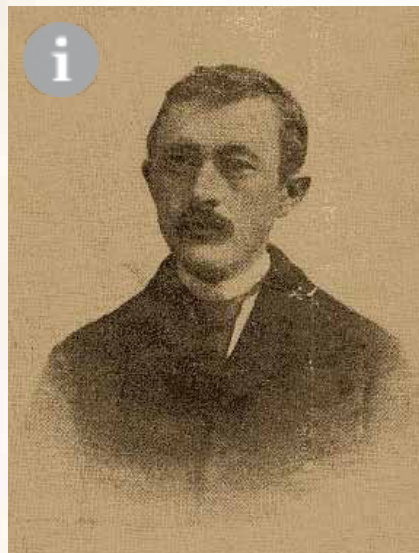
☞ Med heimstaddiktning mener vi at forfatterne skrev om miljøet på hjemstedet sitt. De ville framheve egenarten ved landsdelen eller hjemstedet, skildre det særegne ved miljø, folk og natur.

☞ Storbylivet ble i denne typen diktning framstilt som noe usunt og som en motsetning til livet på landsbygda eller i småbyen. En vanlig oppfatning var at det urbane livet førte til rotløshet, mens livet på landet gav ro i sjela. Det var her folk hadde røttene sine.

Rasmus Løland – en pioner i norsk barnelitteratur

☞ I 1892 gav Nordahl Rolfsen ut *Læse-
bog for folkeskolen*. Boka fikk mye å si for
framveksten av en egen barnelitteratur i
Norge. Skolefolk mente at det var viktig
med tilgang til kvalitetslitteratur for å
fremme leseevnen hos de yngste. Samtidig
ble det åpnet skoleboksamlinger (biblio-
tek) rundt om i landet.

☞ Rasmus Løland (1861–1907) var en
av pionerene i moderne norsk barne-
litteratur. Han kom fra Ryfylke i Rogaland
og skrev i alt 30 bøker, de aller fleste for
barn. Han var banebrytende som barne-
bokforfatter fordi diktningen hans var
blottet for moralisme og sentimentalitet.
Barneverdenen til Løland var realistisk og
fylt av barnlig fantasi og fabulering.

☞ Perioden
fra 1890 til
1910 var en
gullalder for
norsk barne-
litteratur.
Hos lands-
målsforfatte-
re som Ras-
mus Løland,
Per Sivle og
Hans Seland

finner vi en sterk forankring i det hjemlige
og lokale, og noe av det samme ser vi hos
Gabriel Scott og Hans Aanrud.

☞ Utover på 1900-tallet videreførte
Marie Hamsun og Halvor Floden barne-
boka og heimstadtradisjonen. I 1930-
årene var det nyrealistiske strømninger
som satte farge på barnelitteraturen, for
eksempel i bøkene til Ingeborg Refling
Hagen og Kåre Holt.

Kvitebjørnen i

☞ Barneboka *Kvitebjørnen* var høydepunktet i Lølands produksjon. Boka utkom i 1906, året før han døde. Handlingen foregår i et bygdemiljø, og i sentrum står fire gutter i alderen ni til tolv år. Vi følger dem gjennom ni kapitler, fra den første snøen faller seinhøstes og fram til våren kommer på nytt.

☞ Løland lar barna dagdrømme og fantasere. Blant annet lager de en stor bjørn av snø. De graver ut snøbjørnen og drar av gårde på en fantasireise til Nordpolen. Guttene er også på alle andre måter som barn ellers: De rømmer hjemmefra, de er i opposisjon til de voksne, og de gjør ikke alltid slik foreldrene har formanet dem om. For eksempel blir en lekmannspredikant som kommer til bygda, utsatt for snøballkasting.

☞ I den samme boka gir Løland også et innblikk i lekmannsbevegelsen på Vestlandet seint på 1800-tallet. De lekmannskristne mente det ikke var tilstrekkelig å tilhøre kirka, en skulle i tillegg ha gjennomgått en åndelig vekkelse for å kunne kalle seg ekte kristen. I *Kvitebjørnen* blir lekmannsbevegelsen skyteskive for Løland både i bokstavelig og overført betydning.

En antdidaktisk skrivemåte

☞ *Kvitebjørnen* bryter med den tradisjonelle *didaktiske* barneboka, som var moraliserende, advarende og formanende. Det blir sagt om Løland at han bruker en *antdidaktisk* skrivemåte, særlig i *Kvitebjørnen*, og at han var en forløper for den moderne, realistiske barneboklitteraturen som vokste fram på 1900-tallet.

☞ Rasmus Løland bryter med lange, nedarvete opplæringstradisjoner og tradisjonelle rollemønstre. Han har evnen til å sette seg inn i hvordan barn tenker og føler, og han har innsikt i barns sjeleliv.

☞ I 1959 kom *Kvitebjørnen* ut i ny utgave, forkortet og dels omskrevet av Halldis Moren Vesaas.

Filmen er produsert av Kristin Eriksen Vold etter et manus basert på fortellingen *Soga om guten og grisen*.

Soga um guten og grisen

En pådriver for landsmålet

☞ Rasmus Løland engasjerte seg sterkt i målsaken. Han var en ivrig pådriver for nynorsk teater, og han var med på å stifte Noregs Ungdomslag. I tillegg var han en sentral person i unionsspørsmålet og en forkjemper for demokratisering og stemmerett.

☞ I første del av forfatterskapet var Løland ivrig purist. Han mente at en ikke skulle bruke ord som kom fra tysk eller dansk. Seinere skiftet han holdning i dette spørsmålet, han syntes det viktigste var at målet var norsk i stil og tonelag.

☞ Arbeidet for norsk mål var nok en viktig grunn til at Løland skrev for barn. Han ville skape interesse for litteratur og lesing hos de yngste, og denne litteraturen skulle

være på et mål som barna følte seg trygge på. Tanken var at en på denne måten skulle vinne kampen om skriftmålet etter hvert.

Bjennesteinen

Bjedne-kniven

nashornet.no

